

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„НЕОФИТ РИЛСКИ“

ПРАВНО–ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ИСТОРИЯ“

Мирослав Митков Маджаров

Редовен докторант към катедра „история“ професионално
направление 2.2. История и археология научна
специалност „Археология, вкл. нумизматика и
епиграфика“

АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИЯ

За присъждане на образователна и научна степен “Доктор”

ТЕМА: „Монетна циркулация по горното течение на река Марица и
южните склонове на Същинска Средна гора (VI – IV в. пр. Хр.)“

Научен ръководител: проф. дин Иля Прокопов

Благоевград 2023 г.

Дисертацията е обсъдена и предложена за защита на разширено
заседание на Катедра „История“, проведено на 17.03.2023 г.

Дисертационният труд е с общ обем от 258 страници в едно книжно тяло. Той съдържа предговор, увод, три глави и заключение. Използвани са 152 заглавия, от които 98 на кирилица и 54 на латиница. Цитирани са 15 антични автора. Приложенията са фотоси, карти, таблици и схеми, които са позиционирани в текста, непосредствено към местата, където е и коментарът за тях.

Състав на научното жури:

Проф. д.и.н. Калин Порожанов

Проф. д.н.к. Васил Марков

Проф. д.и.н. Диляна Ботева-Боянова - външен

Доц. д-р Юлия Цветкова - външен

Доц. д.н. Красимир Кръстев - външен

Резервни членове:

Доц. д-р Снежана Ракова-Маринкьова

Доц. д-р Жения Жекова - външен

Изборът на темата: „Монетна циркулация по Горното течение на р. Марица и Южните склонове на Същинска Средна гора (VI-IV в.), по-конкретно до управлението на Филип II, е продиктуван от натрупването на нови археологически и нумизматични данни за района на Горното течение на р. Марица, поречията на реките Стряма и Тополница и южните склонове на Същинска Средна гора в периода VI–IV в. пр. Хр. Основният замисъл на изследването е чрез монетните находки, в съчетание с резултатите от теренните археологически проучвания на тракийски селища от предримския период и свързаните с тях комуникации, да се представи една по-пълна икономическа картина на региона като важен средищен център в общия стоково-паричен обмен на Тракия. Проведените в тази част от Тракия редовни и спасителни археологически разкопки непрекъснато обогатяват тракийската селищна система като разкриват нови, неизвестни на археологическата наука градски центрове, селища, тържища, пътища и некрополи. Откритите в тях структури, архитектурни детайли, разнообразна керамика и монети показват, че тези селища са поддържали интензивни търговски контакти с елинските градове, разположени по Тракийските крайбрежия. Находките, заедно с историческите извори, попълват картината на политическите събития, социално-икономическите и културните процеси на Одриската държава.

По тези проблеми за споменатия район са обнародвани редица научни трудове (статии, студии, каталози), които разкриват отделни страни от историята на Тракия и непрекъснато я допълват. До момента няма предложен цялостен труд за монетната циркулация в тази част от Тракия в маркираните хронологически граници, който да обобщи въпросите за икономическото, търговското и културното развитие на селищата от района на Горното течение на р. Марица и Южните склонове на Същинска Средна гора. Актуалността и значимостта на темата се определят от това, че представя и обобщава за първи път най-

новите резултати от археологическите и нумизматични проучвания в посочения регион, който по отношение на суровини и комуникации заема ключова позиция в търговско-икономическото развитие на Одриското царство през разглеждания период. Това именно определя и нейния приносен характер.

Дисертационният труд се състои от предговор, увод, три глави и заключение. Приложеният снимков и картен материал, таблици и схеми са позиционирани в текста, непосредствено към местата, където е и коментарът за тях.

В уводната част е посочена актуалността и значимостта на темата, нейният териториален и хронологичен обхват, основните цели и задачи, етапите и методите на работа.

Предмет на изследване

Предмет на изследването са монети, монетни съкровища, археологически обекти, пътища, търговски средища, музейни фондове и колекции. В дисертационния труд са включени достъпните монетни съкровища и единични монети от изследвания район от края на VI в. пр. Хр. до средата на IV в. пр. Хр., включително и монетите на Филип II Македонски. Нумизматичният материал, намерен случайно или при археологически разкопки се съхранява във фондовете на музеите в Пловдив, Асеновград, Пазарджик, Септември, Панагюрище, Стрелча, Хисаря и Карлово. Неговото обобщение, заедно с разкритите селища и тържища е актуален и представлява принос за историята на тази част от Тракия, която заема важно място в развитието на Одриската държава през първите векове от нейното съществуване.

Цели

1. Събиране и обстоен анализ на информацията, произхождаща от нумизматичния материал в западната част на Горнотракийската низина

в периода от края на VI до втората половина на IV в. пр. Хр. в контекста на археологическите и историческите данни;

2. На базата на обобщения и анализиран нумизматичен материал да се извърши синтез, който придава на изследването приносен характер;
3. Да се представи ясна картина и историческо обобщение за характеристиката на монетната циркулац като пряко отражение на икономическите и политическите отношения на Тракийската държава със съседния на нея античен свят от края на VI до втората половина на IV в. пр. Хр.

Основни задачи

1. Да се очертаят ясни географски и хронологически граници на разглежданата територия;
2. Да се направи обстоен преглед на колективните и единичните монетни находки;
3. Находките да бъдат проверени на терен, систематизирани и изучени „де визо“;
4. Да се очертаят пътищата на монетната циркулация и да се изготви карта на тези пътища;
5. Да се разгледат и анализират търговските средища в разглежданата територия на фона на цялостната търговско-икономическа картина на Тракия;
6. Да се изготви карта на нумизматичните находки;
7. Да се направи подробен инвентар с коментари на находките по примера на известните световни нумизматични каталози IGCH¹ и ОКМНБ²;
8. Да се предложи приемливо обяснение за разпространението и плътността на сребърни монети с нисък и среден номинал в разглежданата територия.

¹ Thompson, Kraay 1973, I.

² Теодосиев 2017.

Териториален обхват

Териториалният обхват на изследването се ограничава на юг от горното течение на р. Марица, а на север - южните склонове на Същинска Средна гора и горното течение на р. Стряма. Западната граница е Ихтиманска Средна гора, а на изток територията включва долината на р. Стряма. В географско отношение предложената територия най-общо може да бъде определена с понятието „Западната част на Горнотракийската низина“. Тази географска област е наситена с археологически обекти от почти всички исторически епохи, доминиращо място сред които заемат тези от времето на Одриската държава (градски центрове, тържища, селища, пътища и некрополи). Предложената за разглеждане територия е утвърдена историкогеографска област в развитието на Одриското царство до включването му в административната територия на Римската империя през 46 г. сл. Хр.

Хронологичен обхват

В хронологичен аспект темата обхваща периода от края на VI в. пр. Хр. до средата на IV в. пр. Хр., включително и управлението на Филип II. Началната граница е свързана с процеса на формиране и образуване на тракийското държавно обединение – Одриското царство, което е било най-значителната и богата държава в Югоизточна Европа, разположена северно от егейските полиси. През средата на I-во хил. пр. Хр., паралелно с основаването на Одриското царство, в Тракия се формират и градски центрове.³ Данните от археологическите проучвания показват, че в Тракия селища с определени градски функции се появяват още през втората половина на VI в. пр. Хр.⁴

³ Домарадски, Танева 1998, 15-16.

⁴ Попов 2002, 169 сл.

Пример в това отношение са селищата при с. Копривлен, Гоцеделчевско и с. Васил Левски, Карловско. Появата на тези селища несъмнено води до развитието на определени занаяти, свързани най-вече с добив на руда и търговията като цяло. Периодът VI–IV в. пр. Хр. се характеризира и с утвърждаването на търговски взаимоотношения на гръцките полиси с Одриското царство. Дълбоко във вътрешността на Тракия тези контакти се установяват от археологическите проучвания на емпорион Пистирос, селището при с. Кръстевич, община Хисаря, импортните археологически находки от тракийското селище, при с. Васил Левски, монетните находки от V–IV в. пр. Хр. от селището в района на Трихълмието, при дн. гр. Пловдив и богатият гробен инвентар от могилните погребения при селата Черноземен, Дуванлий, Старосел и долината на р. Стряма. Крайната дата – средата на IV в. пр. Хр. е свързана със завладяването на Тракия от Филип II и установяването на нови порядки, които дават силно отражение в икономическия и културен живот на Одриското царство.

Етапи на изследването

1. Чрез комплексното разглеждане на исторически, археологически и нумизматични данни да се направи обстоен преглед на социално-икономическото развитие в западната част на Горнотракийската низина от края на VI до втората половина на IV в. пр. Хр.;
2. Да се направи обстоен преглед на колективните и единични монетни находки, търговски и монетни комплекси;
3. Да се направи характеристика на монетната циркулация и парично обращение от края на VI до втората половина на IV в. пр. Хр. в изследвания район.

Методи на работа

При разработката е използван комплексен метод, който включва:

1. Обобщение, аналогия, анализ и синтез;

2. Наблюдение и анализ на наличната информация от българската и световната нумизматика;
3. Сравнение и описание;
4. Пряка работа с нумизматичния материал във фондовете на музеите от региона;
5. Събиране на информация от нумизматичните дружества и нумизмати;
6. Опис с подробен коментар на колективните монетни находки и единичните монети, произхождащи от региона;
7. Преглед на монетната циркуляция и пътищата на проникване и разпространение на монетите в региона;
8. Разпределение на монетите в три групи: тракийски, малоазийски и монети на македонските владетели;
9. Използвана е литература, която се отнася за разрешаването на поставения проблем;
10. Консултации със специалисти археолози и нумизмати;

Изследването е акцентирано върху историческия, археологическия и нумизматичен материал, произхождащ от западната част на Горнотракийската низина на фона на историческата картина на Балканския полуостров през разглеждания период. Представянето на материала е съобразено с условно обособените три подрайона: Горното течение на р. Марица, Южните склонове на Същинска Средна гора с долината на р. Тополница и долината на р. Стряма. Примери и паралели, които се отнасят за други райони от България и Балканския полуостров са използвани за информация, аналогия и база за сравнение.

Първата глава е от общ характер, който отразява историко-географското състояние на региона и общата историческа и изворова картина в Тракия по време на създаването и развитието на Одриското царство. Тя включва:

1. Кратка физико-географска, климатична, петрографска и хидрографска характеристика.

2. Кратък преглед на селищната структура в района на Горното течение на р. Марица и Южните склонове на Същинска Средна гора. Селищата са обособени в две групи на териториален принцип:

- Селища по Горното течение на р. Марица с нейните притоци, реките Тополница и Луда Яна.

- Селища по южните склонове на Същинска Средна гора и долината на р. Стряма

3. Общ преглед на историческите събития в Тракия от края на VI в. пр. Хр. до установяване на македонската доминация. Привлечени са и антични извори.

4. Общ историографски преглед на изследванията в посочените хронологически граници, преглед на археологическите проучвания за района, както и общ преглед на нумизматичните изследвания.

5. Преглед на търговските и политически взаимоотношения на Одриската държава с елинските полиси, градовете от Източното Средиземноморие, Проливите и Понта.

Археологическите проучвания, свързани с проблема на тракийската селищна система в посочения географски ареал и функциите на отделните селища през периода от края на VI до края на IV в. пр. Хр. документират принадлежността на селищата към следните групи: *градски центрове, владетелски резиденции, емпории, селища-тържища и села*. Основният признак за това групиране е природогеографският елемент, който е определящ при избора за място при основаването на дадено селище с неговите комуникационни възможности и близостта му до река или природни богатства. С изключение на редовните археологически разкопки, проведени във Филипопол и при селата Ветрен, Кръстевич и Васил Левски, останалите проучвания в региона се ограничават до теренни обхождания, събиране от повърхността на керамични фрагменти, случайно намирани монетни находки и информация от краеведи и местни жители – любители на старини от съответните населени места.

От направения кратък преглед на тракийските селища, локализиращи в териториалния обхват на дисертацията се вижда, че селищата от типа на селата не са малко (общ брой 39). Почти всичките са разположени на север от р. Марица, по долините на реките Тополница, Луда Яна, Пясъчник и Стряма. В количествено отношение селищата по долината на р. Стряма са по-малобройни. Гъстотата на селищата се увеличава в посока от изток на запад. Най-многобройни са селищата в района на поречието на реките Луда Яна и Тополница. Тази концентрация се обяснява с природните богатства около Панагюрище, прекарите пътища на север към Златишко-Пирдопското поле и близостта на емпорион Пистирос, който е бил най-значимият търговски център в региона. Анализът на резултатите от археологическите изследвания и местоположението на селищата отразяват известна свързаност на тези селища с емпорион Пистирос. В тази връзка не е случайна и намираната при теренни обхождания вносна керамика, която заедно с монетните находки допълва търговско-икономическата картина за региона през разглеждания период.

В исторически аспект едно от най-важните събития от края на VI и първата половина на V в. пр. Хр. в балканските земи, населявани от тракийските племена, е образуването на Одриската държава. Според изследванията тази държава има свои специфични черти, по които тя съществено се отличава от държавата на елините от т.н. „полисен тип“.⁵ Наченки на държавна организация у траките се наблюдават още от края на VI в. пр. Хр. по бреговете на Югозападна Тракия и в този си първоначален зародиш тя е имала сходни черти с древномакедонската държава и древните държави от Близкия Изток. Приликата на Одриската държава с тези държави е, че тя е възникнала на обширна територия, която първоначално е била концентрирана в границите на племето одриси.⁶

⁵ Данов 1979, 94 сл.

⁶ Пак там.

Важно историческо събитие от края на VI в. пр. Хр., което променя коренно историческата съдба и на Тракия и което е фактор за образуването на държава у траките е персийската експанзия. Тази експанзия първоначално е насочена срещу скитите, но от нея негодуват и племената, населявали югоизточните предели на Тракия. От персийските набези пострадали най-много южните племенни клонове на племето одриси.

Тук следва да се спомене и ролята на първите одриски владетели Терес и неговите синове Спарадок и Ситалк, които, използвайки политическата обстановка на Балканите, положили огромни усилия за създаването на стабилна държавна организация.⁷

При разработването на тази част от труда много ценно съдействие получих от проф. дин Диляна Ботева и доц. д-р Даниела Стоянова, които ми оказаха помощ при работата с литературата, касаеща историческите извори и историческата обстановка в Тракия от края на VI до средата на IV в. пр. Хр. Ползотворни ми бяха и консултациите с гл. ас. д-р Александър Порталски. От особена важност за представянето на търговско-икономическата и политическата ситуация в Тракия са консултациите ми с доц. д-р Алексей Гоцев, който ми даде напътствия при разработването на тази част от труда и особено за мястото и значението на емпорион Пистирос в търговската организация на Тракийската държава след средата на I-во хил. пр. Хр. до установяването на македонската доминация в областта.

Особен принос за цялостната интерпретация на историческите извори и пълното изучаване на историческата география на Древна Тракия имат археологическите проучвания на различните тракийски обекти от предримския период, които започват още от края на XIX в. и без прекъсвания продължават до днес. В първата глава от дисертацията е направен общ преглед на тези проучвания, който обхваща по-големите и по-значими за историята на Тракия археологически обекти. Повече

⁷ Пак там.

внимание е отделено на изследвачите на археологическите обекти от предложения в дисертацията териториален обхват.

Съществено място в първа глава заема прегледът на нумизматичните проучвания. С появата на стоково-паричните отношения търговските и икономическите контакти между обществата се променят. Старото натурално стопанство е изместено на заден план от появилите се парични единици. Възникват и се развиват нови съсловия от търговци и занаятчии. Икономическият и културен обмен в древността се издига на по-високо ниво и един от начините днес този обмен да бъде изучен е като се проследи разпространението на монетите. Така се появява необходимостта от систематизиране и анализиране на резултатите от проучването на нумизматичните данни. Нумизматиката като наука бележи своето начало от Италия, където още през епохата на Ренесанса се появяват първите колекционери или по-точно събирачи на стари монети. Това първоначално монетно колекционерство е свързано с името на италианския учен, дипломат и поет Франческо Петрарка (1304-1374) г.⁸ Проследява се развитието на нумизматичните изследвания в европейски мащаб. Специално място е отделено на тези изследвания в България, като са разгледани по-важните и обобщаващи нумизматични трудове и техните автори.

Втората глава е посветена на инвентара на монетните находки в посочения географски ареал. Тя има определен приносен характер. Монетите са обособени в две групи: колективни и единични и са разпределени на териториален принцип в двете области: Пазарджишка и Пловдивска. След всяка находка е направен аналитичен коментар. В края на главата са посочени основните изводи, произхождащи от изложението.

В хронологическо отношение разгледаните 29 колективни монетни находки условно могат да се разпределят в две големи групи с горна

⁸ <https://imdvor.ru>; Харитонов 2004, 12.

граница средата на IV пр. Хр. Към първата група принадлежат тракийските и малоазийските монети, а към втората група – монетите на македонските владетели и по-конкретно, тези на Филип II. В количествено отношение двете групи са почти с равен брой екземпляри с лек превес на тракийските и малоазийските монети. Тези две групи монети са ярко отражение на социално-икономическите и културните процеси в Тракия и красноречиво обрисуват политическата картина на Балканите. Границата между тези две групи монети е средата на IV в. пр. Хр. с установяването на македонската доминация от Филип II (359 - 336 г. пр. Хр.). Наблюденията показват, че след тази дата, в резултат на настъпилите политически и икономически промени, в почти всички монетни находки присъстват и монети на македонските владетели Филип II и Александър III, което явление е характерно за монетните находки и от други райони на Балканите.

От направения преглед на колективните и единични находки в изследвания географски ареал следва:

На първо място, че предложената за изследване територия е изпъстрена с разнообразен нумизматичен материал от периода VI–IV в. пр. Хр. За отбелязване е стратегическото местоположение на региона с наличието на богатите рудни находища, съсредоточени в Средногорието и съществуващите удобни комуникации с градовете от Егейския свят, Проливите и Западното черноморие. Тези фактори са основната причина за наличния богат и разнообразен паричен инвентар в региона, а оттам и на интензивния стокообмен.

На следващо място е разпределението на монетите в три основни групи: тракийски монети, монети от Мала Азия, област Мизия и монети на македонските владетели. Структурата и номиналите на монетната маса показват, че сред находките има монети, предназначени както за едри плащания, така и за осъществяване на ежедневни и по-дребни търговски сделки.

Инвентарът на монетните находки показва, че по-голям превес имат единичните бронзови екземпляри на Филип II и Александър III. Те се откриват почти навсякъде в изследваната територия и се съхраняват като единични находки във фондовете на музеите в Пазарджик, Пловдив, Асеновград, Карлово, Хисаря. По-голямата част от колективните находки се намират в Пазарджишка област и то в посока запад-северозапад от Пазарджик. От географскоисторическа и археологическа гледна точка тази концентрация е естествена, тъй като районът има важно стратегическо значение за развитието на икономиката и търговията. На север са пътищата към рудните находища в Средногорието, а на юг – най-интензивно използваните пътни артерии към Беломорието. Обединяващото звено е плавателната в древността р. Марица и съществуващият по нейната долина път. Неслучайно тук е ситуиран емпорион Пистирос, който е представлявал най-големият стоков дистрибутор и според изследванията е наследник на селище с подчертани търговски функции още от втората половина на VI в. пр. Хр.

Данните показват, че повечето от находките са смесени. Хомогенна монетна маса съдържат само пет находки. Най-показателна е находката от с. Величково, която според Юркова, по характера на монетите е единствена в света. Две хомогенни находки са с екземпляри на о-в Тасос. Това са находките от с. Бенковски и Голямо Белово. Те са от типа „силен и нимфа/вдлъбнат квадрат“ и се датират от V в. пр. Хр. От Голямо Белово има и една хомогенна находка с монети на Филип II. От същия владетел е и находката от с. Драгомир, състояща се от 60 тетрадрахми. От гледна точка на географското местоположение на хомогенните находки се вижда, че те са позиционирани по оста СЗ-ЮИ, т.е. - по течението на Хеброс. Към същата група следва да се причисли и голямата находка от Пистирос, която се състои само от монети на македонските владетели.

За смесените находки, които се датират до средата на IV в. пр Хр. е характерно голямо разнообразие на монети от различните области и градове. За V в. пр. Хр. са характерни сребърните монети на о-в Тасос, които заемат доминиращо място. Това е напълно естествено, тъй като през този период основният стокооборот е вървял в посока от острова към вътрешността на Тракия и обратно. Той е бил свързан с набавянето на руда и обработвани заготовки, които са били превръщани в ювелирни изделия в ателиетата на егейските градове и като такива са се връщали обратно в дворовете на местните тракийски владетели.

Комплексният анализ на представените в труда исторически, нумизматични и археологически данни показва, че територията по горното течение на р. Марица и южните склонове на Същинска Средна гора играе важна роля в стопанския и икономически живот на Одриската държава и най-вече в нейните търговски взаимоотношения с Егея, Черноморието и Проливите. Този резултат се подкрепя както от документирани и проучени тракийски селища от региона, изследваните пътни артерии, така и от намираните случайно или при археологически разкопки монетни находки. Тяхното позициониране и картиране отразява един гъсто населен географски район с определено изразен търговски характер.

Третата глава на дисертацията е посветена на резултатите, произхождащи от анализите и коментарите, направени при прегледа на инвентара на находките от втората глава. Много важно е да се наблегне на монетните находки, произхождащи от археологически контекст. Най-ярки примери в това отношение са находките от емпорион Пистирос и селището-тържище при с. Кръстевич. Те са най-важният репер, който определя действителния стоково-паричен обмен между селищата от вътрешността на Тракия с морските градски и търговски центрове. Резултатите от изследванията показват, че този обмен е изграден на основата на богатия на суровини, природни залежи и

удобен транспорт регион, очертан в териториалния обхват на дисертацията. Съвсем естествено е и ситуирането в тази част на Одриската държава на най-значимия, на този етап от проучванията търговски и занаятчийски център - емпорион Пистирос, който се проявява и като най-големият стоков дистрибутор. В тази глава, на базата на археологическите и нумизматични изследванията на селищната структура от региона, е направен опит тракийските селища да се диференцират на градски центрове, емпории, селища-тържища, владетелски резиденции и поселения – тип села. По-голямо внимание е отделено на градските центрове, емпорион Пистирос и селищата-тържища, които играят ключова роля при оформянето на търговския облик на Одриската държава.

Краткият преглед на представените селищни обекти и монетната циркулация в изследвания географски ареал от периода VI-IV в пр. Хр. дава възможност да се направят няколко по-важни извода.

На първо място следва да се отбележи позиционирането на локализираните градски и търговски центрове в Пазарджишка и в Пловдивска област. Комплексният анализ на данните показва, че те, както и останалите селища, в болшинството си са ситуирани по оста СЗ-ЮИ. И двата градски центъра – този при с. Васил Левски и този при Филипополис са разположени в Пловдивска област. В посока С-Ю те са в почти права линия и на запад от тях няма селище с ярко подчертани градски функции. Нещо повече, другите два големи градски центъра в Тракия – Кабиле и Севтополис са разположени на изток от тази условна линия. Проучванията дават възможност да се допусне, че тези градски центрове се развиват като административни и търговски средища. За селището при с. В. Левски Христо Попов изказва мнение, че се нарежда сред ранните обекти в Тракия с подчертано урбанистични функции.⁹ Същото, за малко по-късен период, може да се отнесе и за

⁹ Попов 2002, 76.

Филипополис, който пак според Попов, попада в една група, заедно с Кабиле.¹⁰

На запад от линията В. Левски – Филипополис наблюдаваме средища с определено търговски характер. Доминиращото място сред тях безспорно се пада на емпорион Пистирос, който заема ключова позиция в стоково-паричния поток в района на Горното течение на Хеброс..

Досегашните изследвания показват, че не може да се постави рязка граница между градските центрове, емпориите и тържищата, тъй като създаването на емпориите и тържищата в рамките на града е инициатива на съответната градска управа. В това отношение малко по-различно стои въпросът за тържищата в рамките на населени места с неградски функции. Характерно за тях е стратегическото, от гледна точка за развитие на търговията, местоположение и близостта им до природни богатства. За наличие на такива емпории в Тракия сведения получаваме от античния автор Флавий Ариан,¹¹ който, описвайки похода на Александър Велики в Тракия през 336 г.пр. Хр., споменава как войската на македонския владетел е срещала отпор в планините от „много въоръжени хора от емпориите и независимите траки“.¹²

На територията на днешна Южна България и Северна Гърция са регистрирани около 20 емпории, за които пише в едно свое изследване Калин Порожанов.¹³ Ярък пример за емпорион в Тракия е Пистирос, който е замислен и създаден като такъв от царския двор. Неслучайно именно от канцеларията на този двор е издаден и клетвения договор между тракийски владетел (наследник на Котис I) (383/2-359 г. пр. Хр.) и гръцкото население, обитавало емпориона. В резултат на разкопките в Пистирос е намерен *in situ* богат нумизматичен материал, който е красноречив показател за водещата роля и място на емпориона в търговско-икономическите отношения на Одриската държава.

¹⁰ Пак там, 110.

¹¹ Fl. Arrianus, 1, 7.

¹² Домарадски 1995, 80.сл.

¹³ Порожанов 2011, 16 сл.

Анализът на данните дава възможност в разглежданата територия да се определят като селища с търговски функции и тези при селата Кръстевич, Дуванлий и Цар Асен. За селището при с. Кръстевич в това отношение фактите са неоспорими, тъй като те са резултат от редовни археологически разкопки. Неговият търговски характер се потвърждава от намерените *in situ* монети и вносна керамика. Отнасянето на останалите три селища към групата на селищата-тържища е плод на хипотеза, която се базира както на тяхното местоположение, така и на резултати от теренни археологически проучвания.

Изследванията показват също, че съществува известна разлика между епориона, в случая Пистирос и селищата-тържища. На този етап от проучванията тя се изразява в степента на развитието на занаятчийството, което при Пистирос е по-мощно и с разнообразен характер.

На базата на досегашните археологически и нумизматични данни в изследваната територия, накратко може да се каже, че по-интензивният стоково-паричен поток е характерен за селищата, ситуирани около емпорион Пистирос и пътищата по долините на реките Тополница, Луда Яна и Пясъчник. Този район доминира както по показателя брой селища, така и по този -- на брой колективни и единични монетни находки.

Важно е да се отбележи същественото значение на монетните находки за изследване трасетата на античните пътища, икономическите средища и интензитета на търговските контакти на тракийските селища от региона с градовете-колонии от Егея. За селищата, концентрирани западно от поречието на р. Стряма, в това отношение за опорни пунктове могат да послужат колективните монетни находки от Кръстевич, Старосел, местността Кози грамади, язовир Пясъчник. Те очертават посоката на предримския път по поречието на р. Пясъчник към тракийските селища при с. Дуванлий и долината на река Хеброс.¹⁴

¹⁴ Маджаров 2021, под печат.

Съществено място в движението на стоки и пари в изследваната територия и търговските контакти с крайбрежните градове на Егея са заемали сухопътните артерии през Родопите.

От монетните находки, произхождащи от поречието на р. Стряма важно място заемат находките от Дъбене и Горни Домлян. Както повечето находки, така и те спадат към групата на смесените находки, в която монетите се датират от V и първата половина на IV в. пр. Хр. Картината за търговските контакти на региона се обогатява и от импортната керамика, намерена при редовни археологически разкопки на тракийския градски център при с. Васил Левски, тракийското селище-тържище при с. Кръстевич, селищата и могилните некрополи при с. Дуванлий и емпорион Пистирос, заедно с открития при с. Ветрен „Пистироски надпис“.

Заключителната част на дисертационния труд „Монетна циркулация по горното течение на р. Марица и южните склонове на Същинска Средна гора (VI-IV в. пр. Хр.)“ представлява обобщение на по-важните резултати, произхождащи от разработката на темата.

На първо място е необходимо да се отбележи, че трудът представлява цялостен синтез и анализ на нумизматичния материал от предложения географски ареал през периода (VI-IV в. пр. Хр.). Като такъв той се представя за първи път на научната общественост.

Важен резултат от направената разработка е съчетаването на монетните находки със съществуващите в изследваната територия тракийски селища, които са разпределени в пет групи: градски центрове, емпории, тракийски селища-тържища, владетелска резиденция, села и в тази връзка са посочени основните търговски пътища и контакти на Одриската държава с търговските центрове от Егея, Проливите и Понта.

Прегледът на историческата и политическата обстановка в Тракия по категоричен начин показва, че най-важното и трайно събитие от края на

VI и първата половина на V в. пр. Хр. е създаването на Одриската държава, която играе първостепенна роля в икономическия и културен живот в балканските територии. Тя е фактор и регулатор за развитието на стоковопаричния обмен в Източнобалканските земи.

Съществено значение за развитието на региона през втората половина на VI и първата половина на V в. пр. Хр. оказва Персийската държава на Ахеменидите, която през този период е една от най-могъщите държави в античния свят.¹⁵ Нейната огромна територия, многомилionenно население и колосален за времето си финансов ресурс са основните фактори, които предопределят желанието на Ахеменидите да предприемат имперска политика, в резултат на която налагат своята власт над цялото Източно Средиземноморие.¹⁶ Тази политика несъмнено оказва огромно влияние и дава сериозно отражение в развитието на междудържавните икономически и политически процеси.

Тук е мястото да отбележа, че подбора на темата и нейното структуриране са осъществени със съдействието на проф. дин Иля Прокопов, който прие и ангажимента да ми стане научен ръководител, за което му благодаря. Изказвам моята благодарност и на проф. Калин Порожанов – рецензент на работата ми за вътрешна защита пред катедрен съвет, който ми даде ценни съвети и напътствия, взети под внимание при представянето на дисертацията за публична защита.

В заключение ще отбележа, че реализирането на труда не би било възможно без отзивчивостта на директорите на музеите в градовете Карлово (Мария Деянова), Хисаря (доц. д-р Митко Маджаров), Асеновград (Иван Дуков), Белово (Севдалина Попова), Пловдив (доц. д-р Костадин Кисъов), на гл. ас. Десислава Давидова (РАМ-Пловдив). Тук следва да отбележа специалното внимание, което ми отдели Валентина Танева (РИМ - Пазарджик), без съдействието на която

¹⁵ Briant 2002, 34-55.

¹⁶ Walser 1987, 155-165.

трудно бих се справил с разглеждането на монетните находки от най-важния в изследването търговски център - Пистирос. По отношение на нумизматичния материал искам да отбележа и съвместната ми работа с доц. д-р Юлия Цветкова, ръководител на научноизследователския проект: „*Древна Тракия в цифри: Преоценка на Античността в дигиталната епоха*“, която е от важно значение за правилното и коректно научно представяне на монетните находки. В труда за първи път и най-подробно се представя в научно обръщение съкровището от с. Кръстевич, чието откриване хвърля допълнителна светлина за търговските контакти от вътрешността на Тракия с градовете от Егея, Понта и Проливите. Работата по него дължа на научния екип на АМ – Хисаря. В хода на разработката е приложен картен материал, коректността на който е постигната със съвместната ми работа с Димитринка Танчева - уредник на АМ – Хисаря, за което ѝ благодаря.

СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ:

1. Предложеното дисертационно изследване е първо по рода си за района на Западната част на Горнотракийската низина. То е изградено на базата на подробен анализ на известната нумизматична информация от региона за периода от края на VI в. пр. Хр. до управлението на Филип II (359-336 г. пр. Хр.).
2. Анализираниите колективни и единични монетни находки по категоричен начин отразяват интензивна монетна циркулация и стокообмен в тази част на Тракия в предложените хронологически граници.
3. За първи път и най-подробно е представено в научно обръщение съкровището от с. Кръстевич, което обогатява познанията ни за търговските контакти на Одриската държава с градовете от Егея, Понта и Проливите.

4. Разгледана и обобщена е селищната структура в региона. Селищата са диферинцирани в пет групи: градски центрове, емпории, селища-тържища, владетелски резиденции, села.
5. За първи път е изказана хипотеза за принадлежността на тракийските селища при селата Дуванлий и Цар Асен към групата на селища-тържища.
6. Разгледани и обобщени са транспортните връзки между тези селища и градовете, разположени по Северното Егейско крайбрежие. В региона са диферинцирани две основни групи сухопътни артерии: пътища с направление от южните склонове на Същинска Средна гора към Хеброс и пътища с направление на юг от Хеброс през Родопите към Беломорието. От своя страна пътищата от южните склонове на Същинска Средна гора към Хеброс са обособени в две подгрупи: **западна** - пътища по долините на реките Тополница и Луда Яна и **източна** - пътища по долините на реките Пясъчник и Стряма.
7. Комплексният анализ на данните от изследването по категоричен начин доказва търговско-икономическия характер на района на Горното течение на р. Марица и Южните склонове на Същинска Средна гора и неговото първостепенно значение за развитието на Одриската държава.

ПУБЛИКАЦИИ

1. Монетна циркулация по Горното течение на река Стряма (VI – IV в. пр. Хр.). „Bulgarian Numismattic Journal, под печат, https://www.bulgnj.com/index.php/e_journal/index
2. Нашествията на откъддунавските племена в провинциите Долна Мизия и Тракия от средата на III в. и пътища на тяхното придвижване (по археологически и нумизматични данни). In: Jubileus VIII, 2021, 135-151.

3. Нови данни за Римската гробница при Хисаря. In: Културно наследство – състояние и перспективи: Конференция в чест на 90-годишнината от рождението на проф. Любен Прашков, НБУ, 2021, 138-150
4. Четвъртият кръстоносен поход и Родопската област по долината на река Арда. In: Тракийско и византийско културно наследство в Родопите и Северното крайбрежие на Егейско море. Смолян, 2013, 73-86.
5. Археологически разкопки на обект „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. – АОР през 2018 г., София, 2019, 290 сл.
6. Археологически разкопки на обект „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. – АОР през 2019 г., София, 2020, 773-776.
7. Археологически разкопки на „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. АОР през 2020, София 2021, II, 705-710

South-West University

"Neofit Rilski"

FACULTY OF LAW AND HISTORY

DEPARTMENT OF HISTORY

Miroslav Mitkov Madzharov

Full-time doctoral student at the “History” department,
professional direction 2.2. History and archaeology, scientific
area of study “Archaeology, including numismatics and
epigraphy”

DISSERTATION ABSTRACT

For awarding the educational and scientific degree

"Doctor of Philosophy"

SUBJECT: "Coin circulation along the upper course of the Maritsa River and
the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora (6th - 4th c. BC)"

Academic supervisor: Prof. D. Sc. Ilya Prokopov

Blagoevgrad 2023

The dissertation was discussed and proposed for defence at an extended meeting of the Department of History, held on 17.03.2023.

The dissertation has a total volume of 258 pages in one volume. It contains a preface, an introduction, three chapters and a conclusion. 152 titles were used, of which 98 in Cyrillic and 54 in Latin. 15 ancient authors are cited. The appendices are photos, maps, tables and diagrams, which are positioned in the text, immediately to the places where there is a comment about them.

Members of the scientific jury:

Prof. D. Sc. Kalin Porozhanov

Prof. D. Sc. Vasil Markov

Prof. D. Sc. Dilyana Boteva-Boyanova - external

Prof. PhD Yulia Tzvetkova – external

Assoc. Prof. Sc. Krasimir Krastev - external

Assoc. Prof. PhD

Reserve Members:

Assoc. Prof. PhD Snezhana Rakova-Marinkyova

Assoc. Prof. PhD Zhenya Zhekova - external

The choice of the topic: "Coin circulation along the upper course of the Maritsa River and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora (6th - 4th c. BC), more specifically, until the reign of Philip II, was dictated by the accumulation of new archaeological and numismatic data for the area of the upper course of the Maritsa river, the tributaries of the Stryama and Topolnitsa rivers, and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora in the 6th - 4th centuries BC. The primary objective of the study is to present a comprehensive economic portrayal of the region as a significant central hub in the broader commodity-monetary exchange. This will be achieved by integrating the findings from coin discoveries with the outcomes of field archaeological investigations into Thracian settlements dating back to the pre-Roman era, alongside their associated communications. The regular and salvage archaeological excavations carried out in this part of Thrace continuously enrich the Thracian settlement system by revealing new urban centres, settlements, marketplaces, roads and necropolises unknown to archaeological science. The structures, architectural elements, various ceramics and coins discovered in them show that these settlements maintained intensive trade contacts with the Hellenic towns located along the Thracian coasts. The finds, together with the historical sources, complete the picture of the political events, socio-economic and cultural processes of the Odrysian state.

On these issues, a number of scientific works (articles, studies, catalogues) have been published for the mentioned region, which reveal separate aspects of the history of Thrace and continuously supplement it. To date, no complete work has been proposed on the coin circulation in this part of Thrace within the marked chronological limits, which would summarize the issues of the economic, commercial and cultural development of the settlements in the area of the Upper course of the Maritsa river and the southern slopes of Sashtinska Sredna gora. The relevance and importance of this topic are

established by the fact that it presents and consolidates, for the first time, the most recent findings from archaeological and numismatic research conducted in the designated region. This region holds a pivotal role in the commercial and economic development of the Odrysian Kingdom during the period under examination, particularly in terms of resources and communication networks. This pivotal role precisely defines its contributory nature.

The dissertation comprises a preface, an introduction, three chapters, and a conclusion. The accompanying photo and map materials, tables, and diagrams are strategically placed within the text, directly alongside the relevant commentary pertaining to them.

The introduction explains the relevance and importance of the topic, its territorial and chronological scope, the main goals and tasks, the stages and methods of work are indicated.

Subject of research

The subject of the research are coins, coin hoards, archaeological sites, roads, commercial centres, museum depositories and collections. The available coin hoards and single coins from the researched area from the end of the 6th to the middle of the 4th century BC are included in the dissertation work., including the coins of Philip II of Macedon. The numismatic material found by chance or during archaeological excavations is kept in the collections of the museums in Plovdiv, Asenovgrad, Pazardzhik, Septemvri, Panagyurishte, Strelcha, Hisarya and Karlovo. Its summation, along with the revealed settlements and marketplaces, is up-to-date and represents a contribution to the history of this part of Thrace, which occupied an important place in the development of the Odrysian state during the first centuries of its existence.

Goals

1. Collection and thorough analysis of the information originating from the numismatic material in the western part of the Upper Thracian lowland in the period from the end of the 6th to the second half of the 4th century BC in the context of archaeological and historical data;
2. Carrying out a synthesis on the basis of the summarized and analysed numismatic material, which gives the research a contributing character;
3. Presentation of a clear picture and a historical summary of the characteristics of coin circulation as a direct reflection of the economic and political relations of the Thracian state with the neighbouring ancient world from the end of the 6th to the second half of the 4th century BC.

Main tasks

1. To outline clear geographical and chronological boundaries of the considered territory;
2. To make a thorough review of the collective and individual coin hoards;
3. Findings to be checked in the field, systematized and studied "de viso";
4. To outline the paths of coin circulation and to prepare a map of these paths;
5. To examine and analyse the commercial centres in the considered territory against the background of the overall commercial and economic portrayal of Thrace;
6. To prepare a map of the numismatic finds;
7. To make a detailed inventory with comments on the finds, following the example of the famous world numismatic catalogues IGCH¹ and OKMNB²;
8. To offer an acceptable explanation for the distribution and density of silver coins of low and medium denomination in the territory under consideration.

Territorial scope

¹ Thompson, Kraay 1973, I.

² Теодосиев 2017.

The territorial scope of the study is limited to the south by the upper course of the Maritsa River, and to the north by the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora and the upper course of the Stryama River. The western border is Ihtimanska Sredna gora, and to the east the territory includes the valley of the river Stryama. In terms of geography, the proposed territory can generally be defined by the term "Western part of the Upper Thracian Lowland". This geographical area is saturated with archaeological sites from almost all historical eras, a dominant place among which is occupied by those from the time of the Odrysian state (city centres, markets, settlements, roads and necropolises). The territory proposed for consideration is an established historical-geographical area in the development of the Odrysian kingdom until its inclusion in the administrative territory of the Roman Empire in 46 AD.

Chronological scope

In chronological terms, the topic covers the period from the end of the 6th century BC to the middle of the 4th century BC, including the reign of Philip II. The initial border is connected with the process of formation and consolidation of the Thracian state union - the Odrysian kingdom, which was the most significant and rich state in South-Eastern Europe, located north of the Aegean poleis. In the middle of the 1st millennium BC, in parallel with the foundation of the Odrysian kingdom, urban centres were formed in Thrace.³ certain urban functions appeared already in the second half of the 6th century BC.⁴ An example in this regard are the settlements near the village of Koprivlen, Gotse Delchev region, and the village of Vasil Levski, Karlovo region. The appearance of these settlements undoubtedly led to the development of certain crafts, mostly related to ore extraction and trade in general. The period 6th-4th centuries BC is also characterized by the establishment of trade relations of the Greek poleis with the Odrysian kingdom. Deep in the interior of Thrace, these contacts are established by the archaeological investigations of the Emporion

³ Домарадски, Танева 1998, 15-16

⁴ Попов 2002, 169 ff.

Pistiros, the settlement near the village of Krastevich, Hisarya Municipality, the imported archaeological finds from the Thracian settlement, near the village of Vasil Levski, the coin finds from the 5th-4th c. BC from the settlement in the area of the Three Hills in the city of Plovdiv and the rich grave goods from the mound burials near the villages of Chernozemen, Duvanliy, Starosel and the valley of the Stryama river. The final date - the middle of the 4th century BC is connected with the conquest of Thrace by Philip II and the establishment of new orders, which have a strong impact on the economic and cultural life of the Odrysian kingdom.

Stages of the research

1. To make a comprehensive review of the socio-economic development in the western part of the Upper Thracian lowland from the end of the 6th to the second half of the 4th century BC through the complex examination of historical, archaeological and numismatic data;
2. To make a comprehensive review of the collective and single coin finds, commercial and coin complexes;
3. To characterize the coin circulation and monetary circulation from the end of the 6th to the second half of the 4th century BC in the study area.

Methods of research

A complex method was used in the research, including:

1. Summary, analogy, analysis and synthesis;
2. Observation and analysis of available information from Bulgarian and world numismatics;
3. Comparison and description;
4. Direct work with the numismatic material in the funds of the museums of the region;
5. Collection of information from numismatic societies and numismatists;
6. Inventory with detailed commentary of coin hoards and single coins originating from the region;

7. Review of coin circulation and the ways of penetration and distribution of coins in the region;
8. Distribution of the coins in three groups: Thracian, of Asia Minor and of the Macedonian rulers;
9. Literature is used, which refers to the solution of the problem;
10. Consultations with experts: archaeologists and numismatists;

The research focuses on the historical, archaeological, and numismatic material originating from the western part of the Upper Thracian lowland in relation to the historical context of the Balkan Peninsula during the considered period. The presentation of the material follows a categorization into three distinct sub-regions: the upper reaches of the Maritsa River, the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora including the valley of the Topolnitsa River, and the valley of the Stryama River. Examples and parallels from other regions of Bulgaria and the Balkan Peninsula are utilized for informative purposes, analogy, and as a basis for comparison.

The first chapter is of a general nature, which reflects the historical-geographical state of the region and the overall historical and source situation in Thrace during the creation and development of the Odrysian Kingdom. It includes:

1. Brief physical-geographic, climatic, petrographic and hydrographic characteristics.
2. A brief overview of the settlement structure in the area of the Upper course of the Maritsa River and the southern slopes of the Sashtinska Sredna Gora. The settlements are divided into two groups on a territorial basis:
 - Settlements along the upper reaches of the Maritsa River with its tributaries, the Topolnitsa and Luda Yana rivers.
 - Settlements on the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora and the valley of the Stryama River.

3. General overview of historical events in Thrace from the end of the 6th century BC until the establishment of Macedonian domination. Ancient sources are also used.
4. General historiographical review of research within the specified chronological limits, review of archaeological research in the area, as well as general review of numismatic research.
5. An overview of the commercial and political relations of the Odrysian state with the Hellenic poleis, the cities of the Eastern Mediterranean, the Straits and the Pontus.

The archaeological studies related to the problem of the Thracian settlement system in the specified geographical area and the functions of each settlement during the period from the end of the 6th to the end of the 4th c. BC document the belonging of the settlements to the following groups: *urban centres, royal residences, emporia, settlement-markets and villages*. The main feature of this grouping is the natural-geographical element, which is decisive in choosing a place for the establishment of a given settlement with its communication possibilities and its proximity to a river or natural resources. With the exception of the regular archaeological excavations carried out in Philippopolis and near the villages of Vetren, Krastevich and Vasil Levski, the rest of the research in the region is limited to field surveys, collection of ceramic fragments from the surface, accidentally found coin finds and information from local historians and local residents - amateurs of antiquities from the respective settlements.

From the brief overview of the Thracian settlements located in the territorial scope of the dissertation, it can be seen that the settlements of the village type are not few (total number 39). Almost all of them are located north of the Maritsa river, along the valleys of the Topolnitsa, Luda Yana, Pyasachnik and Stryama rivers. In quantitative terms, the settlements along the Stryama river valley are less numerous. The density of settlements increases in the direction from east to west. The most numerous settlements are in the area of the Luda Yana and Topolnitsa rivers. This concentration is

explained by the natural wealth around Panagyurishte, the direct roads to the north to the Zlatitsa-Pirdop field and the proximity of Emporion Pistiros, which was the most important trade centre in the region. The analysis of the results of the archaeological research and the location of the settlements reflect a certain connection of these settlements with Emporion Pistiros. In this regard, it is no coincidence that the imported ceramics found during field surveys, which, together with the coin finds, complete the commercial and economic portrayal of the region during the considered period.

Historically, one of the most important events of the end of the 6th and the first half of the 5th century BC in the Balkan lands inhabited by the Thracian tribes was the formation of the Odrysian state. According to the studies, this state has its own specific features, which significantly differentiate it from the Hellenic state of the so-called "polis type".⁵ The beginnings of a state organization in the Thracians can be seen since the end of the 6th century BC along the coasts of South-western Thrace, and in this initial core it had similar features to the ancient Macedonian state and the ancient states of the Near East. The resemblance of the Odrysian state to these states is that it arose over a vast territory which was originally concentrated within the borders of the Odrysian tribe.⁶

An important historical event from the end of the 6th century BC, which radically changed the historical fate of Thrace and which was a factor in the formation of the Thracian state, was the Persian expansion. This expansion was initially directed against the Scythians, but the tribes that inhabited the south-eastern regions of Thrace also resented it. The southern tribal branches of the Odrysian tribe suffered the most from the Persian raids.

The role of the first Odrysian rulers, Teres and his sons Sparadok and Sitalces is also worth mentioning. Using the political situation in the Balkans, they made enormous efforts to create a stable state organization.⁷

⁵ Данов 1979, 94 ff.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

For the research in this part of the study, I received very valuable assistance from Prof. D. Sc. Dilyana Boteva and Assoc. Prof. PhD Daniela Stoyanova, who helped me in working with the literature concerning historical sources and the historical situation in Thrace from the end of the 6th to the middle of 4th century BC. The consultations with Ch. Assistant PhD Alexander Portalski were helpful, too. Of particular importance for the presentation of the commercial, economic and political situation in Thrace are my consultations with Assoc. Prof. PhD Alexey Gotsev, who gave me guidance in the work of this part of the thesis and especially on the place and importance of Emporion Pistiros in the commercial organization of the Thracian state after the middle of the 1st millennium BC until the establishment of Macedonian domination in the area.

A special contribution to the overall interpretation of the historical sources and the complete study of the historical geography of Ancient Thrace are the archaeological studies of the various Thracian sites from the pre-Roman period, which began at the end of the 19th century and continue without interruption until today. In the first chapter of the dissertation, a general overview of these studies is made, which covers the larger and more significant archaeological sites for the history of Thrace. More attention is paid to the researchers of the archaeological sites in the territorial scope proposed in the dissertation.

An essential place in the first chapter is occupied by the review of numismatic studies. With the emergence of commodity-money relations, commercial and economic contacts between societies changed. The old subsistence economy was pushed into the background by the emerging monetary units. New classes of merchants and artisans arose and developed. Economic and cultural exchange in antiquity rose to a higher level, and one of the ways that this exchange can be studied today is by tracing the circulation of coins. Thus, the need to systematize and analyse the results of the study of numismatic data appears. Numismatics as a science marks its beginning in Italy, where the first collectors or, more precisely, collectors of

old coins appeared during the Renaissance. This initial coin collecting is associated with the name of the Italian scientist, diplomat and poet Francesco Petrarca (1304-1374).⁸ The development of numismatic research on a European scale is traced. A special place is devoted to these studies in Bulgaria, and the most important and general numismatic works and their authors are examined.

The second chapter is devoted to the inventory of coin finds in the specified geographical area. It has a certain contributing character. The coins are divided into two groups: collective and individual and are distributed on a territorial basis in the two districts: Pazardzhik and Plovdiv. An analytical comment was made after each finding. At the end of the chapter, the main conclusions arising from the exposition are indicated.

In chronological terms, the 29 collective coin finds considered can be conditionally divided into two large groups with an upper limit of the middle of 4th c. BC. To the first group belong the Thracian and Asia Minor coins, and to the second group - the coins of the Macedonian rulers and more specifically, those of Philip II. Quantitatively, the two groups have almost an equal number of specimens with a slight preponderance of Thracian and Asia Minor coins. These two groups of coins are a vivid reflection of the socio-economic and cultural processes in Thrace and eloquently describe the political picture of the Balkans. The boundary between these two groups of coins is the middle of the 4th century BC with the establishment of Macedonian domination by Philip II (359 - 336 BC). Observations show that after this date, as a result of the political and economic changes that occurred, coins of the Macedonian rulers Philip II and Alexander III were also present in almost all coin finds, a phenomenon that is also characteristic of coin finds from other regions of the Balkans.

From the review of the collective and individual finds in the studied geographical area, it is assumed:

⁸ <https://imdvor.ru>; Харитонов 2004, 12.

First of all, that the territory proposed for research is dotted with a variety of numismatic material from the 6th - 4th centuries BC. It is worth noting the strategic location of the region with the presence of rich ore deposits concentrated in the Central Highlands and the existing convenient communications with the cities of the Aegean world, the Straits and the Western Black Sea. These factors are the main reason for the rich and varied monetary inventory available in the region, and hence for the intensive exchange of goods.

Next is the distribution of the coins into three main groups: Thracian coins, coins from Asia Minor, the Mysia region, and coins of the Macedonian rulers. The structure and denominations of the coin mass show that among the finds there are coins intended both for large payments and for carrying out daily and smaller commercial transactions.

The inventory of coin finds shows that the single bronze specimens of Philip II and Alexander III have a greater predominance. They are found almost everywhere in the studied territory and are kept as single finds in the collections of museums in Pazardzhik, Plovdiv, Asenovgrad, Karlovo, Hisarya. The majority of the collective finds are located in the Pazardzhik region and in the west-northwest direction from Pazardzhik. From a geo-historical and archaeological point of view, this concentration is natural, since the area has a great strategic importance for the development of the economy and trade. To the north are the roads to the ore deposits in Sredna Gora, and to the south - the most intensively used roads to the Aegean Sea. The unifying link is the Maritsa river, which was navigable in ancient times, and the existing road along its valley. It is not by chance that Emporion Pistiros which was the largest distributor of goods is located here, and, according to research, it is the successor of a settlement with prominent commercial functions since the second half of the 6th century BC.

The data show that most of the findings are mixed. A homogeneous coin mass contains only five finds. The most significant one is the find from the village of Velichkovo, which, according to Y. Yurukova, is unique in the

world due to the nature of the coins. Two homogeneous finds are with specimens on the island of Thassos. These are the finds from the villages of Benkovski and Golyamo Belovo. They are of the 'Silenus and nymph/incuse square' type and date from the 5th century BC. From Golyamo Belovo there is also a homogeneous find with coins of Philip II. The hoard from the village of Dragomir, consisting of 60 tetradrachms, is from the same ruler. From the point of view of the geographical location of the homogeneous finds, it can be seen that they are positioned along the NW-SE axis, i.e. - along the Hebros. The great find from Pistiros, which consists only of coins of the Macedonian rulers, should be included in the same group.

For the mixed finds, which date to the middle of the 4th century BC a large variety of coins from different regions and cities is characteristic. For the 5th century BC the silver coins of the island of Thassos, which occupy a dominant place, are characteristic. This is completely natural, since during this period the main trade flow was from the island to the interior of Thrace and vice versa. It was associated with the procurement of ore and processed blanks, which were turned into jewellery in the ateliers of the Aegean cities and as such returned to the courts of the local Thracian rulers.

The complex analysis of the historical, numismatic and archaeological data presented in the work shows that the territory along the upper reaches of the Maritsa River and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora plays an important role in the economic life of the Odrysian state and especially in its trade relations with the Aegean, the Black Sea and the Straits. This result is supported both by the documented and studied Thracian settlements of the region, the investigated roads, and by the coin finds found by chance or during archaeological excavations. Their positioning and mapping reflects a densely populated geographical area with a distinct commercial character.

The third chapter of the dissertation is devoted to the results originating from the analyses and comments made during the review of the inventory of finds from the second chapter. It is very important to emphasize the coin finds

originating from an archaeological context. The most vivid examples in this regard are the finds from Emporion Pistiros and the settlement-market near the village of Krastevich. They are the most important benchmark that determines the actual commodity-monetary exchange between the settlements of the interior of Thrace and the maritime urban and commercial centres. The results of the research show that this exchange is built on the basis of the region rich in raw materials, natural deposits and convenient transportation, outlined in the territorial scope of the dissertation. It is quite natural that the most significant, at this stage of the research, trade and craft centre - Emporion Pistiros, which is also the largest distributor of goods, is located in this part of the Odrysian state. In this chapter, on the basis of the archaeological and numismatic studies of the settlement structure of the region, an attempt has been made to differentiate the Thracian settlements into urban centres, emporia, market-places, royal residences and villages. Greater attention is paid to the urban centres, Emporion Pistiros and the market towns, which play a key role in shaping the commercial image of the Odrysian state.

The brief overview of the presented settlement sites and coin circulation in the studied geographical area from the period 6th - 4th c. BC enables several more important conclusions to be drawn.

First of all, the positioning of the localized urban and shopping centres in Pazardzhik and Plovdiv regions should be noted. The complex analysis of the data shows that they, as well as the rest of the settlements, are mostly located along the NW-SE axis. Both urban centres - the one near the village of Vasil Levski and the one near Philippopolis are located in the Plovdiv region. In the N-SE direction, they are in an almost straight line and to the west of them there is no settlement with clearly marked urban functions. Moreover, the other two major urban centres in Thrace – Kabyle and Seuthopolis are located to the east of this line. Studies make it possible to assume that these urban centres developed as administrative and commercial hubs. Hristo Popov expresses the opinion that the settlement near the village

of V. Levski ranks among the early sites in Thrace with clear urban functions.⁹ The same, for a slightly later period, can also be applied to Philippopolis, which again, according to Popov, falls into the same group, together with Kabyle.¹⁰ To the west of the line V. Levski - Philippopolis we observe areas with a certain commercial character. The dominant place among them undoubtedly falls to Emporion Pistiros, which occupies a key position in the commodity-money flow in the area of the Upper Hebros.

Research so far shows that a sharp line cannot be drawn between city centres, emporia and markets, since the establishment of emporia and markets within the city is an initiative of the relevant city administration. In this regard, the issue of markets within settlements with non-urban functions is somewhat different. They are characterized by their strategic location in terms of trade development, and their proximity to natural resources. We get information about the existence of such emporia in Thrace from the ancient author Flavius Arrian,¹¹ who, describing the campaign of Alexander the Great in Thrace in 336 BC, mentions how the army of the Macedonian ruler met resistance in the mountains from "*many armed people from the emporia and independent Thracians*".¹²

About 20 emporia have been registered on the territory of today's southern Bulgaria and northern Greece. Kalin Porozhanov wrote about them in one of his studies.¹³ A vivid example of an emporion in Thrace is Pistiros, which was conceived and created as such by the royal court. It is not by chance that the sworn contract between a Thracian ruler (successor of Kotys I) (383/2-359 BC) and the Greek population that inhabited the emporion was issued by the chancellery of this court. As a result of the excavations in Pistiros, a rich numismatic material was found in situ, which is an eloquent indicator of the

⁹ Попов 2002, 76.

¹⁰ Ibid., 110.

¹¹ Fl. Arrianus, 1, 7.

¹² Домарадски 1995, 80. ff.

¹³ Порожанов 2011, 16 ff.

leading role and place of the emporion in the commercial and economic relations of the Odrysian state.

The analysis of the data makes it possible to define those near the villages of Krastevich, Duvanliy and Tsar Asen as settlements with commercial functions in the considered territory. For the settlement near the village of Krastevich, the facts are indisputable in this regard, as they are the result of regular archaeological excavations. Its commercial nature is confirmed by the coins and imported pottery found in situ. The assignment of the remaining three settlements to the group of settlement-marketplaces is the result of a hypothesis, which is based both on their location and on the results of field archaeological research.

Research also shows that there is a certain difference between the emporion, in this case - Pistiros, and the market towns. At this stage of the studies, it is expressed in the degree of the development of craftsmanship, which in Pistiros is more large-scale and of a varied character.

Based on the current archaeological and numismatic data in the studied territory, it can be briefly said that the more intensive commodity-money flow is characteristic of the settlements located around the Emporion Pistiros and the roads along the valleys of the rivers Topolnitsa, Luda Yana and Pyasachnik. This region dominates both in terms of the number of settlements and the number of collective and individual coin finds.

It is important to note the essential importance of the coin finds for researching the routes of the ancient roads, the economic centres and the intensity of the commercial contacts of the Thracian settlements of the region with the cities-colonies of the Aegean. For the settlements concentrated west of the Stryama River, in this regard, the collective coin finds from Krastevich, Starosel, the Kozi Gramadi locality, and Pyasachnik dam can serve as reference points. They delineate the direction of the pre-Roman road along the Pyasachnik River to the Thracian settlements near the village of Duvanliy and the Hebros River valley.¹⁴ The land arteries through the

¹⁴ Маджаров 2021, in press.

Rhodopes occupied an essential place in the movement of goods and money in the studied territory and trade contacts with the coastal cities of the Aegean.

Of the coin finds originating from the Stryama river basin, the finds from Dabene and Gorni Domlyan are of great importance. Like most finds, they belong to the group of mixed finds, in which the coins date from the 5th and the first half of the 4th century BC. The picture of the commercial contacts of the region is also enriched by the imported ceramics found during regular archaeological excavations of the Thracian city centre near the village of Vasil Levski, the Thracian market-settlement near the village of Krastevich, the settlements and burial mounds near the village of Duvanliy and Emporion Pistiros, together with discoveries near the village of Vetren "Pistiros Inscription".

The final part of the dissertation work "Coin circulation along the upper reaches of the Maritsa River and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora (6th - 4th centuries BC)" represents a summary of the more important results originating from the development of the topic.

First of all, it is necessary to note that the work represents a complete synthesis and analysis of the numismatic material from the proposed geographical area during the period (6th - 4th c. BC). As such, it is presented for the first time to the scientific community.

An important result of the development is the combination of the coin finds with the existing Thracian settlements in the studied territory, which are divided into five groups: urban centres, emporia, Thracian settlements-marketplaces, ruler's residence, villages and in this connection the main trade routes and contacts are indicated of the Odrysian State with the commercial centres of the Aegean, the Straits and the Pontus.

The review of the historical and political situation in Thrace clearly shows that the most important and lasting event from the end of the 6th and the first half of the 5th century BC is the creation of the Odrysian state, which plays

a primary role in the economic and cultural life of the Balkan territories. It is a factor and regulator for the development of commodity-money exchange in the Eastern Balkan lands.

The Persian state of the Achaemenids is of great importance for the development of the region in the second half of the 6th and the first half of the 5th c. BC. During this period it was one of the most powerful states in the ancient world.¹⁵ Its vast territory, multi-million population and colossal for its time financial resources are the main factors that predetermine the Achaemenids' desire to undertake an imperial policy, as a result of which they imposed their power over the entire Eastern Mediterranean.¹⁶ This policy undoubtedly exerted a huge influence and gave a serious impact on the development of interstate economic and political processes.

Here is the place to note that the selection of the topic and its structuring were carried out with the assistance of Prof. D. Sc. Ilya Prokopov, who also accepted the commitment to become my academic supervisor, for which I thank him. I also express my gratitude to Prof. Kalin Porozhanov - a reviewer of my work on internal defence before a faculty council, who gave me valuable advice and guidance, which was taken into account when presenting the dissertation on public defective.

In conclusion, I will note that the realization of the work would not have been possible without the responsiveness of the directors of the museums in the towns of Karlovo (Maria Deyanova), Hisarya (Assoc. Prof. PhD Mitko Madzharov), Asenovgrad (Ivan Dukov), Belovo (Sevdalina Popova), Plovdiv (Assoc. Prof. PhD Kostadin Kisiov), of Chief assistant Desislava Davidova (RAM-Plovdiv). Here I should mention the special attention given to me by Valentina Taneva (RHM - Pazardzhik), without whose assistance I would have had a hard time dealing with the examination of the coin finds from the most important commercial centre in the study - Pistiros. Regarding the numismatic material, I would also like to mention my joint work with

¹⁵ Briant 2002, 34-55.

¹⁶ Walser 1987, 155-165.

Assoc. Prof. PhD Julia Tsvetkova, head of the scientific research project: "*Ancient Thrace in numbers: Re-evaluation of Antiquity in the digital age*", which is of great importance for correct and detailed scientific presentation of coin finds. In the work, for the first time and in the most detailed way, the treasure from the village of Krastevich is presented in a scientific manner. Its discovery sheds additional light on the trade contacts from the interior of Thrace with the cities of the Aegean, the Black Sea and the Straits. I owe the work on it to the scientific team of AM - Hisarya. In the course of the development, map material was attached, the correctness of which was achieved with my joint work with Dimitrinka Tancheva - curator of AM - Hisarya, for which I thank her.

REFERENCE ON SCIENTIFIC CONTRIBUTIONS:

1. The proposed dissertation study is the first of its kind for the region of the Western part of the Upper Thracian Lowland. It was built on the basis of a detailed analysis of the known numismatic information from the region for the period from the end of the 6th century BC until the reign of Philip II (359-336 BC).
2. The analysed collective and individual coin finds clearly reflect an intensive coin circulation and trade in this part of Thrace within the proposed chronological limits.
3. For the first time and in the most detailed way, the treasure from the village of Krastevich is presented, which enriches our knowledge of the trade contacts of the Odrysian state with the cities of the Aegean, the Black Sea and the Straits.
4. The settlement structure in the region is reviewed and summarized. The settlements are differentiated into five groups: urban centres, emporia, settlement-markets, royal residences, villages.
5. For the first time, a hypothesis was put forward about the belonging of the Thracian settlements near the villages of Duvanliy and Tsar Asen to the group of settlements-markets.

6. The transportation links between these settlements and the towns situated along the North Aegean coastline are thoroughly examined and summarized. Within the region, two primary categories of land routes are distinguished: roads heading from the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora towards Hebros, and roads heading south from Hebros through the Rhodopes to the Aegean Sea. Furthermore, the roads from the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora to Hebros are further divided into two subgroups: the western routes that follow the valleys of the Topolnitsa and Luda Yana rivers, and the eastern routes that trace the valleys of the Pyasachnik and Stryama rivers.
7. The comprehensive analysis of the research data undeniably confirms the commercial and economic character of the upper Maritsa River region and the southern slopes of the Sashtinska Sredna Gora, highlighting their paramount significance for the development of the Odrysian state.

PUBLICATIONS

1. Монетна циркулация по Горното течение на река Стряма (VI – IV в. пр. Хр.). „Bulgarian Numismatic Journal, in press, https://www.bulgnj.com/index.php/e_journal/index
2. Нашествията на откъддунавските племена в провинциите Долна Мизия и Тракия от средата на III в. и пътища на тяхното придвижване (по археологически и нумизматични данни). In: Jubileus VIII, 2021, 135-151.
3. Нови данни за Римската гробница при Хисаря. In: Културно наследство – състояние и перспективи: Конференция в чест на 90-годишнината от рождението на проф. Любен Прашков, НБУ, 2021, 138-150
4. Четвъртият кръстоносен поход и Родопската област по долината на река Арда. In: Тракийско и византийско културно наследство в Родопите и Северното крайбрежие на Егейско море. Смолян, 2013, 73-86.

5. Археологически разкопки на обект „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. – АОР през 2018 г., София, 2019, 290 сл.
6. Археологически разкопки на обект „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. – АОР през 2019 г., София, 2020, 773-776.
7. Археологически разкопки на „Термален комплекс в Диоклецианополис, Хисаря. АОР през 2020, София 2021, II, 705-710